

Danmarks Handelstraktater med Spanien.

I. De ældre Traktatforhandlinger.

AF

FR. LE SAGE DE FONTENAY.

NAAR undtages Normannernes Angreb paa Spanien i 9. —10. Aarhundrede og fromme Pilgrimmes Besøg hos St. Ib, efter at et Jærtegn i Aaret 1043 havde aabenbaret hans Grav ved Compostella, havde Nordens Forbindelser med Spanien Middelalderen igennem været mere end sparsomme. Vin og Sydfrugter til Eksport til Norden produceredes ikke i Arabernes Spanien; først efter de Kristnes Tilbageerobring af Halvøen var noget Salt alt, hvad Nordboerne kunde hente sig dernede til Gengæld for den Tørfisk, Spanierne havde Brug for paa Fastedagene. Den nord-europæiske Reformation og Spaniens Stilling som Katolicismens Formagt under Karl 5. og navnlig Filip 2. virkede heller ikke fremmende paa de gensidige Handelsforbindelser. Dog ser vi Kristian 2. ved sin Kroning modtage den gyldne Vlies af Karl 5., og selv med Filip 2. kunde Frederik 2. føre venskabelige Forhandlinger, ligesom der ogsaa i Slutningen af 16. Aarhundrede dreves nogen Skibsfart paa Spanien fra Danmark—Norge¹.

Under Trediveaarskrigen kommer det for første Gang til handelspolitiske Forhandlinger mellem Danmark og Spanien, idet det her — som saa mange andre Gange i Løbet af denne Religionernes Krig — viste sig, at de økonomiske Interesser tog Luven fra den religiøse Konsekvens, især

¹ Se N. E. Bang i Tabeller over Skibsfart gennem Øresund, I under Aarene 1577, 1579—80, 1582—83, 1588—90, 1592—95, 1597, 1599—1609 o. s. fr.

naar det gjaldt om at samle Forbundsfaeller mod en frygtet Modstander.

Som de tyske Protestanters Beskytter rykkede Kristian 4. ud til Kamp mod de katolske Stormagter Kejseren og Spanien. Resultatet heraf blev for Spaniens Vedkommende, at en Række danske og norske Skibe arresteredes i Spanien, og at dänkerkenske Kaptajner forøvede en Række Kaperier mod danske Undersaatter og fremmede paa Kongens Strømme og Havne.

Men næppe var Kristian 4. slaaet af Marken, og han saa Gustav Adolf træde frem som Protestanternes Frelser, før han orienterede sin Politik i ganske anden Retning. Danmarks og Spaniens Interesser blev nu i flere Henseender identiske.

1624 var der paa den spanske Regerings Foranstaltning oprettet et Handelsselskab for Handlende mellem Spanien og de nordiske Lande, for at de oprørske Nederlande derigennem kunde ruineres. Ved Wallensteins Erobring af den tyske Halvø tog de kejserlig-spanske Planer videre Fart, og man søgte at vinde Hansestæderne ved en Handelstraktat og ved at love dem Monopol paa Handelen mellem Spanien og Nord- og Østersølandene. Samtidig skulde der ansættes spanske Kommissærer i de vigtigste Hansestæder, og alle Skibe til Spanien skulde have Pas udstedt af disse Kommissærer. Som den første ansattes Gabriel de Roy i Wismar, men hverken Hamburg eller Bremen ønskede Kommissærerens Kontrol med Skibsfarten og modsatte sig derfor bestemt deres Ansættelse, som de opfattede som et Forsøg paa at bringe dem under spansk Aag.

1616 var Kristian 4. begyndt at anlægge Glückstadt, der tænktes at skulle blive en Konkurrent til Hamburg, og da saa Hansestæderne ikke vilde gaa i Kompagni med Spanien, mødtes disses og Kongens Handelsinteresser i samme Plan. Navnlig var det Kongen om at gøre at faa iværksat direkte Handelsforbindelse med Spanien, især til Indførelse af Salt, og i Begyndelsen af Tyverne blev der paa hans Initiativ oprettet Salt- og Vinkompagnier i forskellige danske Købstæder.

Den spanske Kommissær Gabriel de Roy søgte da Forbindelse med den danske Regering, og allerede Sommeren 1629 korresponderede han med Rigsraad Jakob Ulfeldt om Danmarks og Spaniens fælles Interesser overfor Holland og Hansestæderne. Navnlig gjaldt det for Spanien at faa lagt Hindringer i Vejen for Hollændernes Handel paa Hamburg og deres omfattende Smughandel paa Spanien med hamburgske Skibe. Ved Begyndelsen af Aaret 1630 indledede Kristian 4. gennem en portugisisk Jøde, Albert Dionysius, tidligere Kongens Møntmester i Glückstadt, hemmelige Underhandlinger med de Roy om Glückstadts Oprettelse til Stapelplads for Handelen paa Spanien fra Elben, Weseren og andre Steder ved Vesterhavet. Derefter fik Kongens Kammersekretær, Frederik Günther, ved Instruks af 29. Marts 1630 Ordre til at rejse til Wismar og forhandle med Gabriel de Roy om en Handelsoverenskomst. Kristian 4.s Hensigter var ikke til at tage Fejl af: han vilde sikre Elbtolden, forøge Glückstadts Betydning og skade Hamburg, samtidig med at han gik ind paa Spaniens Planer om gennem Kommissærerne at faa Kontrol med hele Handelen. Forhandlingerne forløb imidlertid yderst langsomt, uden at man dog ved noget nærmere om deres Forløb. Først 16. Oktbr. fik Frederik Günther Fuldmagt til at underskrive Traktaten, der endelig afsluttedes 22. samme Maaned¹.

I Traktaten, der er affattet paa Latin, bestemtes bl. a., at den spanske Konges Konsul i Glückstadt skulde staa under den danske Konges Beskyttelse, og at han endvidere skulde have Ret til at udstede Certifikater for alle Varer, der udskibedes fra Vesterhavshavnene med direkte Sejlads til Spanien. Alle Varer forsynede med de stipulerede Attestationer og Certifikater skulde i Spaniens Havne kunne sælges frit og uden Hindring, ligesom heller ikke Skibene maatte rekvisitioneres til den spanske Konges Tjeneste eller besværes med Arrest „nisi in necessitate urgentissima“.

¹ Traktaten trykt hos L. Laursen: Danmark—Norges Traktater IV, 87 ff. Om Forhandlingerne se Indledningen sst. og de der citerede Originalakter samt J. A. Fridericia: Danmarks ydre politiske Historie 1629—45 I, 149 ff.

Fremdeles skulde Købmænd, Skippere og Matroser behandles, „ut subditi regis Magnæ Britannicæ etc. tempore pacis tractati fuerunt“.

Trods Traktatens mange skønne Ord blev der dog ikke noget større Handelssamkvem mellem Danmark og Spanien. De dänkerkenske Kapere fortsatte gudhengivent deres Plynderinger paa danske og norske Skibe, og i de spanske Havne savnedes aldrig Paaskud til Arrestationer og Beslaglæggelser af Skibe fra Danmark og Norge, saa at Kristian 4. idelig klagede over, at de af Gabriel de Roy udstedte Pas aldeles ikke respekteredes i Spanien.

Alligevel opgav Kristian 4. ikke Tanken om en Tilnærmelse til Spanien, især i handelspolitisk Henseende. Hertil bidrog i høj Grad det spændte Forhold, han kom i til Generalstaterne paa Grund af de stærke Forhøjelser af Øresundstolden i Aarene 1638-39. Han ønskede derfor intet hellere end at fremme den danske Handels Uafhængighed af de hollandske Købmænd, og som et Middel hertil betragtede han den direkte Handelsforbindelse med Spanien, hvorfor baade han og Korfits Ulfeldt i Slutningen af 1639 var enige om Betimeligheden af en repræsentativ Sendelse til Spanien.

De spanske Forhaabninger med Hensyn til Danmark gik derimod i en lidt anden Retning. For Spanierne gjaldt det at reservere sig selv Handelen paa Ostindien, og netop derfor arresteredes danske Skibe paa Vej derhen. For de spanske Statsmænd kom det saaledes ikke saa meget an paa at aabne alle den spanske Krones Omraader for Danmarks Skibsfart; derimod tilskyndedes de ved Spaniens synkende Magtstilling i Europa til at gribe nye Alliancer, hvor de end maatte tilbyde sig. Det var derfor ogsaa det eventuelle Forbund mod Generalstaterne, de spanske Statsmænd ivrigst forhørte sig om, da Hannibal Sehested kom til Madrid i Oktbr. 1640 for at forhandle om en Handels-traktat; de store Krav, han fremsatte om Erstatning for Kapringer og Arrestationer af Skibe samt fri Sejlads paa den spanske Krones Riger og Lande, var dem nærmest kun til Besvær.

Efter langvarige Forhandlinger og Masser af spanske Indvendinger naaede Hannibal Sehested omsider til et efter Forholdene udmærket Resultat. Særlig Betydning havde bl. a. Spørgsmaalet om Retten til at besejle Indien. Fra gammel Tid var Planerne om Indiefarten et Led i Kristian 4.s almindelige Handelspolitik, 1616 oprettedes det ostindiske Handelskompagni, og ved Arenfelds Mission til Spanien 1621 i Anledning af Filip 2.s Død var det hans Hovedopgave at udvirke fri Sejlads paa Ceylon for den danske Konges Undersaatter¹. Med Hensyn til dette Punkt opnaaede Sehested dog kun, at den frie Ret til Handel og Sejlads i Handelstraktatens § 1 betegnedes som gældende den spanske Krones Riger og Lande uden nærmere Distinktion mellem Hovedland og Kolonier, skønt Spanierne til at begynde med krævede Indien absolut udelukket.

Med Hensyn til Erstatningssagerne opnaaede Sehested et Tilbud om, at den spanske Konge foreløbig vilde udrede 100.000 Rdlr. i spanske Varer toldfrit udførte, medens selve Erstatningskravene skulde henvises til Afgørelse ved Domstolene. Han forlangte da at faa leveret Salt for 100.000 Rdlr., og med Tolden herfor, der beregnedes til 225.000 Rdlr., fik hele Erstatningen en Værdi af ialt 325.000 Rdlr., medens han oprindelig havde krævet 500.000. Aftalen om Leveringen af Saltet fastsloges i en Konvention af 31. Jan. 1641² undertegnet af Hannibal Sehested og Manuel Pantoja³. 15/25. Febr. ratificeredes den af den spanske Konge.

Efter yderligere 1 Maanedes mest formelle Forhandlinger enedes man endelig om Handelstraktaten, der er dateret

¹ Niels Slange: Christian den Fierdes Historie, Folioudg. 467.

² Konventionen trykt hos Laursen 312. Fridericia II, 265 synes at henlægge Saltkonventionen til Begyndelsen af Marts, og Gigas' Fremstilling i „Bernardino de Rebolledo“, Kbh. 1883, 25 giver Indtryk af, at Salterstatningen var inkluderet i Handelstraktaten.

³ Don Manuel Pantoja y Alpuche, Toldembedsmand i Sevilla, contador de millones, se Hannibal Sehesteds Beretning trykt i Aarsberetning fra Geh. Arch. VI, 37, 47—49.

10/20. Marts¹, medens selve Undertegnelsen først foretoges 12. af Sehested og den spanske Statsmand Don Gaspar de Guzman, den bekendte Greve af Olivarez. Hovedsagen ved Traktaten var Opnaaelsen af fri Handel paa Spanien, national Behandling m. H. t. Told og Afgifter, Retten til at ansætte Konsuler og Standsningen af Dünkerkernes Plyndringer. Allerede 29. Oktbr. 1641 ratificerede Kristian 4., der i det hele var vel tilfreds med Resultatet af Hannibal Sehesteds Sendelse, Traktaten, men først 24. Jan./3. Febr. 1645 ratificeredes den fra spansk Side efter vidtløftige Forhandlinger med Generalstatholderen i de spanske Nederlande².

Tilsyneladende var Forholdet mellem Danmark og Spanien nu ved disse Aftaler bragt i den bedste Orden, og ingen skulde dengang kunne ane, at de Erstatningskrav, hvis Berettigelse Spanien ved Konventionen af 31. Jan. 1641 indirekte indrømmede, først skulde blive endelig likviderede efter 219 Aars Forløb.

Allerede Leveringen af de 100.000 Cahices Salt, som Spanien skulde præstere for de 100.000 Escudos, voldte det Besvær nok at faa overholdt. Indtil 1649 afhentedes kun 44.996 Cahices, hvorfor den danske Resident i Madrid, Henrik Villumsen Rosenvinge, med den ovenfor nævnte Manuel Pantoja undertegnede en ny Saltkonvention i Juni 1649³. Den ratificeredes 9. Aug. s. A. af Frederik 3. og det følgende Aar af Filip 4. ved en „cedula real“ af 6. Apr., uden at dens Bestemmelser dog virkelig effektueredes⁴. Saltleveringen gik nemlig i Staa, og Henrik Villumsens Efterfølger i Madrid Cornelius Lerche fik 11. Apr. 1651 Fuldmagt til at modtage og kvittere for en Erstat-

¹ Traktaten trykt hos Laursen 280. Om Forhandlingerne se Indledningen sst. og de der citerede Originalakter samt Fridericia II, 259—268; jfr. ogsaa Gigas 28. Fridericias Dato $\frac{9}{3}$ er efter samtidigt Tryk i Madrid.

² Se herom Laursen 277 ff.

³ Gigas 95 har urigtigt Juli som Undertegnelsesmaaned.

⁴ Originalen findes ikke i Rigsarkivet, og paa en Kopi har Henrik Villumsen med egen Haand skrevet, at denne Traktat „tog ingen Effect“.

ningssum, ifald Saltet ikke leveredes in natura. Efter endeløse Forhandlinger og talrige Opsættelser opnaaede Lerche endelig i Slutningen af 1662 at faa udbetalt 100.000 Escudos i Sølv som Afgørelse af Saltgælden, eller „à cuenta de las assistencias que tengo señaladas al Rey de Dinamarca“, som Filip 4. udtrykte det¹. Endvidere afsluttede han 30. Oktbr. med Hertugen af San Lucar og Manuel Pantoja en Overenskomst om Betaling af 200.000 Escudos, fordelt paa 8 Aar, som fuld Erstatning for alle danske Fordringer². Men Tiden gik, og der blev kun betalt langsomt af paa Pengene, saa de 8 Aar blev efterhaanden til henved 200.

Ogsaa et andet Resultat opnaaede Cornelius Lerche under sin Sendelse til Madrid, idet der 19. Juli udstedtes et kongeligt Dekret³, der tilsikrede danske Skibe samme Behandling som den, Holland og Hansestæderne nød godt af, og saaledes yderligere udvidede den ved Traktaten af 1641 givne Mestbegunstigelse i Forhold til Englænderne.

Trods disse traktatmæssig set gunstige Vilkaar for Danmarks Handel paa Spanien fik dog Jørgen Reedtz, Envoyé

¹ Lerches Beretning til Frederik 3., Original i Rigsarkivet (Spanien B).

² Om Lerches Forhandlinger se Gigas 97, 182, 249, 319, 350 og de der citerede Originalakter. — Den originale Overenskomst var allerede gaaet tabt 1739 ifølge Skrivelse af 1739 ^{25/11} fra Geheimearkivar Gram til Statsminister Schulin. Ved „cedula real“ af 1662 ^{3/11} approberede Filip 4. Overenskomsten og anerkendte en Gæld paa 200.000 Escudos eller 68 Mill. Maravedis. Tre forudgaaende „cedulas reales“ af ^{1/9} s. A. lyder paa ialt 22.328.643 Maravedis. Disse fire „cedulas“ dannede Grundlaget for den saakaldte gamle Gæld. (Alle fire i Kopi i Rigsarkivet.)

³ Kopi i Rigsarkivet (Spanien C. Cornelius Lerches Papirer). Det hedder bl. a. deri: „tuviese por bien de conceder a sus Vasallos las mismas prerogatiuas que tengo dadas a Olandeses y Anseaticos de no pagar mas derechos en mis puertos, que los que estas naciones pagan por traer pertrechos de guerra y otros generos . . . . . he venido en concederles lo mismo que esta concedido y se guarda en materia de comercio con los dichos Olandeses y Anseaticos . . . . . conforme los capitulos a que se reduzen los Tractados, que se han ajustado con ellos . . . . .“

(senere Ambassadør) i Madrid 1671—80, Ordre¹ om „Ouverture at gjøre til nye Commerce tractater at oprette“, medens han iøvrigt kraftigt skulde drive paa Udbetalingen af de stipulerede 200.000 Escudos². Ialt betaltes der under Kongerne Karl 2. og Filip 5. godt Halvdelen (c. 5/9), saa at der ifølge Rentekammerets Opgørelse i 1739 endnu resterede 197.842 Rdlr. af denne saakaldte gamle Gæld.

Hertil kom yderligere den saakaldte nyere Gæld, som Spanien paatog sig ved Alliancetraktaten af 30. Juni/10. Juli 1674, Haag, mellem Danmark, Kejseren, Spanien og Generalstaterne, hvorved Danmark forpligtede sig til at stille 16.000 Mand og 34 Kanoner mod en Sum af 170.000 Rdlr. og maanedlige Subsidier paa 14.000 Rdlr. at betale af Generalstaterne og Spanien med Halvdelen hver³. Medens Generalstaterne fuldt ud betalte deres Andel⁴, udredede Spanierne, ifølge en i sin Tid af Rentemester Peter Brandt forfærdiget Opgørelse, i Tiden 1671—81 kun 246.944 Rdlr. af Totalsummen, der efter Opgørelse 1739 beregnedes til 4.126.509⁵. Dette gav altsaa et Restbeløb paa 3.879.564 + 197.842 af den gamle Gæld, eller ialt 4.077.406 Rdlr., hvilke 4 Millioner man saa i over hundrede Aar med skiftende Energi kæmpede for at inddrive.

Under den spanske Arvefølgekrig spillede den spanske Gæld til Danmark en vis storpolitisk Rolle. For at vinde Danmarks Alliance tilbød Ludvig 14. at overtage hele Gælden, men Frederik 4. sluttede sig trods dette Tilbud til Østrig og Storbritannien. Som Følge heraf lovede Kejser Leopold 1. i sin defensive Alliancetraktat med Danmark af 4. Juni 1701 at betale Gælden, ifald han erhvervede det spanske Monarki, og ved Alliancetraktat af 15. Juni 1701

¹ Instruks af 1671 ¹⁸/₆, Koncept i Rigsarkivet, Spanien A.

² Se herom C. Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Hist. I, 212, og Fabricius: Griffenfeld og Fuenmayor, Hist. Tidsskr. 8 R. II, 3 ff.

³ Traktaten trykt hos Dumont VII, 1, 269 (Uddrag i Reedtz: Répertoire, 126).

⁴ If. mundtlig Meddelelse af Arkivsekretær C. Christiansen.

⁵ Ved en Opgørelse til Brug for en Forestilling fra Geheime-Stats- og Finansminister Grev A. W. Moltke af 1835 ²²/₁₀ opgjordes Summerne til henholdsvis 238.444³/₄ og 4.118.009²/₃.

tilsagde Storbritanien og Generalstaterne Kongen af Danmark deres bona officia til at faa den kommende spanske Konge til at anerkende Gælden til Danmark, hvilket Tilsagn yderligere bekræftedes af Kejser Karl 6. ved en Erklæring af 20. Juli 1713.

Den gamle Sehested'ske Traktat af 1641 var imidlertid ikke længere fyldestgørende. Den svarede hverken til 18. Aarhundredes folkeretlige eller handelspolitiske Principer. Den store Udvikling, Folkeretten siden Grotius' Dage havde været Genstand for, særlig m. H. t. Begreberne Kontrabande og Neutralitet, gav sig naturnødvendigt ogsaa Udslag i 18. Aarhundredes Handelstraktater i Modsætning til vor Tidsalders mere kommercielt-teknisk prægede Traktater, der nu altid udskyder den Art Stof til de internationale Traktater af almindelig folkeretligt Indhold.

Det var derfor ganske naturligt, baade af disse Grunde og for om muligt at bringe den spanske Gæld ud af Verden, at man 1739 sendte Baron Frederik Ludvig Dehn til Madrid for at forhandle om en ny Handelstraktat. Efter henved tre Aars Forhandlinger undertegnedes en saadan i St. Ildephonso 18. Juli 1742¹ af Dehn og den spanske Udenrigsminister, Joseph de Campillo². Tillige opnaaede Dehn ved Brev fra Campillo af 25. Juli 1742 at faa positivt Tilsagn om Betaling af den gamle Gæld (197.842 Rdlr.) i Salt, ligesom ogsaa Løfte om en lignende indirekte Afgørelse af den nye Gæld (3.879.564 Rdlr.), navnlig ved Indrømmelser af Handelslettelser paa Puerto Rico og Philippinerne, hvilke Løfter imidlertid alle kun vedblev at være „spanske Løfter“ de første Hundrede Aar. Paa Baggrund af Tidens almindelige Kolonipolitik, specielt Danmarks Erhvervelse af St. Croix umiddelbart forinden ved Traktat med Frankrig af 15. Juni 1733, har det ogsaa sin Interesse at se Forsøgene paa ved Hjælp af Gælden at skaffe sig en eller anden af de spanske Kolonier. Ved et Brev

¹ Traktaten trykt i Koch: Table des Traités I, 353 (Uddrag hos Reedtz 192), paa Spansk i „Tratados de Paz y de Comercio“, Madrid 1843 360. Fremstillingen i det følgende hviler paa Rigsarkivets Akter om Handelstraktatforhandlingerne med Spanien og den spanske Gældssag.

² Biografi i Nouv. Biogr. Univ., VIII og La Gr. Encycl., VIII.

af 27. Juni 1741 fra Statsminister Schulin faar Dehn saaledes Ordre til at faa afviklet Gælden enten ved 1) Saltleverancer, 2) Told- og Afgiftsfrihed for danske Skibe eller 3) „sonder la Cour d'Espagne, si Elle était disposée à ceder à celle de Dannemarck pour un prix raisonnable et proportionné la Colonie, nommée la Manille en diminution de la dette susmentionnée“; ogsaa Portorico bragtes i Forslag.

Omtrent samtidig med Handelstraktaten med Spanien afsluttedes ogsaa en Traktat med Frankrig 23. Aug. 1742 i København¹. M. H. t. Indholdet er der ganske naturligt betydelig Overensstemmelse mellem de to Traktater, særlig angaaende Kontrabandebestemmelserne og det senere saa omstridte Spørgsmaal om Forholdet mellem Flag og Ladning. Af stor Interesse særlig under meget omfattende Krige er, at Kontrabande under ingen Omstændigheder maa omfatte Korn, Grøntsager, Salt, Vin, Olie „ni généralement ce qui sert à la sustentation et nourriture de la vie“. Denne Bestemmelse er næsten enslydende i de to Traktater og genfindes omtrent ordret i flere andre f. Eks. i Traktaterne med Begge Sicilier af 16. Apr. 1748, med Rusland af 8/19 Oktbr. 1782 og med England af 4. Juli 1780. Fremdeles indeholdt naturligvis Traktaten med Spanien de sædvanlige Bestemmelser om Venskab, Mestbegunstigelse, Konsulatsret o. lign. foruden den ganske særlige Fordel for Danmark i Art. 12, at for tørret og saltet Fisk, tilført i danske Skibe, skulde der kun betales Halvdelen af den sædvanlige Indførselstold i Spanien.

Den praktiske Betydning af Traktaten af 1742 blev imidlertid lig Nul, da den aldrig blev sat i Kraft fra spansk Side². Danmark maatte nøjes med en Erklæring af 22. Decbr. 1742 fra Udenrigsminister Campillo til Grev Dehn, hvori det hedder, at der ved Opsættelsen af Traktatens Ikrafttræden „no resulte perjuicio a los subditos de S. Mgd. Dinamarques“ og „que si entretanto vinieren algunas personas, o navios a estos mares para negociar en

¹ De Clercq: Traités de la France I, 48.

² Traktaten ratificeredes af den spanske Konge 1742 18/7, samme Dag som Undertegnelsen, af den danske 12/11 s. A., men det spanske Ratifikationsinstrument sendtes tilbage p. G. af manglende Segl og Kontrasignatur, se Depeche til Grev Konrad Ditlev Dehn af 1742 14/11.

los Puertos de España serán admitidos y tratados de conformidad al Tratado“, saaledes at dog Behandlingen som mestbegunstiget Nation bevaredes. Men snart efter døde Campillo, April 1743, og hans Efterfølgere fandt ingen Grund til at gennemføre den for Danmark altfor gunstige Traktat, „suponiendole perjudicial y alegando haber sido hecho por sorpresa, fuera de via regular . . . . En el artículo 12.º hay una condicion impracticable . . .“¹.

Hertil kom ogsaa en anden Omstændighed, der yderligere medvirkede til, at Spanierne undlod at sætte Traktaten i Kraft. For at sikre den betydelige dansk-norske Skibsfart i Middelhavet mod de nordafrikanske Sørøvere sluttede den danske Regering netop paa denne Tid en Række Handels- og Venskabstraktater med de saakaldte Barbareskstater, 10. Aug. 1746 med Algier, 8. Decbr. 1751 med Tunis, 22. Jan. 1752 med Tripolis og endelig 18. Juni 1753 med Spaniens Arvefjende Marokko. Den spanske Regering betragtede sig som værende i Krig med disse Stater og saa med megen Misfornøjelse paa de Presenter, man fra Danmark sendte de respektive Statsoverhoveder i Form af Ammunition og andet Krigstilbehør. Endnu værre var en ligefrem Aftale med Deyen i Algier om en aarlig Leverance af Ammunition, hvad Spanien med Rette betragtede som Tilførsel af Kontrabande og dermed som et groft Brud paa Neutraliteten. Der er derfor ingen Grund til med Holm (III, 160) at lade Regeringen i Madrid „overraske“² den danske Minister, Kammerherre v. der Wense³, ved „pludselig“ i en Note af 26. Maj 1753 (altsaa midt under de danske Forhandlinger med Marokko) at erklære, at den afbrød alt Handelssamkvem med Danmark, saalænge Barbaresktraktaterne gjaldt.

For de dansk-norske Skipperes Liv og Gods var det dog mindre farligt at være Uvenner med Spanierne end

¹ Citat af en Depeche fra det spanske Statsministerium til dets Chargé d'affaires i København, se *Tratados de Paz y de Comercio* 367, Note 1.

² At Bernstorff i Noten af 7/7 til Wense er „très surpris“, er kun sædvanlig diplomatisk Sprogbrug i 18. Aarh.

³ Georg Ludvig v. der Wense 1708—81, Envoyé extraordinaire i Madrid 1750—53. Kreditiv af 1750 ²⁵/₉, tilbagekaldt 1753 ⁷/₇.

med Saracenerne. Følgelig fik v. der Wense 7. Juli s. A. Ordre til at forlade Madrid, og ved Patent af 22. Oktbr. forbødes enhver Handelsforbindelse med Spanien¹. Ved fransk Mægling bragtes omsider Underhandlinger i Gang i Efteraaret 1756 i Haag mellem F. H. de Cheusses og Marquis de Grimaldi, der 22. Septbr. 1757 undertegnede en „Convention secrète de renouvellement d'amitié et de commerce“², hvori Spanien fik Satisfaktion for Kontrabandeleveringen til Algier. Den danske Regering lovede yderligere (Art. 4.) at forsøge at konvertere Ammunitions-Præsenterne til Algier i Penge eller Varer og ikke at levere eller lade Undersaatter levere Kontrabande til Hans katolske Majestæts Fjender (Art. 5.). Endvidere bragtes Handelsforholdet tilbage til den traktatmæssige Stilling før Handelsafbrydelsen (Art. 7), d. v. s. Erklæringen af 22. Decbr. 1739 til Baron Dehn, og der afgaves gensidigt Løfte om Forhandlinger om en ny Traktat (Art. 8), d. v. s. 1742-Traktaten betragtedes som skrinlagt.

Ved Patent af 12. Novbr. 1757 ophævedes derpaa Handelsforbudet mod Spanien, og atter drog en dansk Gesandt, Baron Ludvig Heinrich Bachoff v. Echt, til Madrid forsynet med de originale Gældsbreve for at inddrive de ulyksalige Penge og forhandle om den lovede Traktat. Men hverken Bachoff eller nogen af hans Efterfølgere havde Heldet med sig, og Danmarks Handel paa Spanien fik først gunstigere Vilkaar, traktatmæssig set, under A. P. Bernstorffs Ministerium, da denne og den spanske Statsminister, den bekendte Florida Blanca, under 13. Oktbr. 1791 og 20. Marts 1792 udvekslede Deklarationer³, hvorved Landene tilsikrede hinanden Mestbegunstigelse m. H. t. Handel og Skibsfart.

Under de mange Krige omkring Aarhundredskiftet oplevede dansk-norsk Handel og Skibsfart sin mest straalende Periode⁴, ikke mindst blomstrede Fragthandelen paa Middelhavet sikret ved Danmarks omhyggeligt bevarede Neu-

¹ Jfr. Konseillets Votum af 1753^{21/6} hos P. Vedel: Corr. I, 82—88 med Noter.

² Danske Tractater 1751—1800, 151.

³ Ibid. 451 og Trat. de Paz y de Com., 610.

⁴ Se herom Axel Linvalds Studie Hist. Tidsskr. 8 R. VI, 387—478, for Spaniens Vedkommende særlig 400—401.

tralitet og ved Traktaterne med Barbareskstatene. Hele denne Herlighed fik imidlertid en brat Ende ved den ødelæggende Krig med England, og som en Følge heraf kom vi ogsaa i et fjendtligt Forhold til Spanien, Englands Forbundsfølge mod Napoleon. Den spanske Junta erklærede Danmark Krig og konfiskerede de danske Handelsskibe, der havde søgt Tilflugt i spanske Havne, hvad der senere foraarsagede en Række Reklamationsager.

Ved Fredsslutningen med Spanien i Traktat af 14. Aug. 1814¹ bestemtes det (Art. 4. og 9.), at Handel og Skibsfart underkastedes samme Regler og Traktater, som var gældende ved Indtrædelsen af Aaret 1808, og ved Art. 6 anerkendte Spanien sin gamle Gæld til Danmark, som den var ved samme Tidspunkt.

Forholdet blev altsaa det, at Danmark atter stod uden nogen virkelig Handelstraktat med Spanien, et Forhold der i den følgende Tid paa mange Maader følte tungt af den danske Handel og Skibsfart. Da derfor den danske Chargé d'affaires i Madrid, Kammerherre dal Borgo di Primo i Slutningen af 1830erne indberettede, at Dispositionerne i spanske Regeringskredse var gode for en eventuel Genoptagelse af Traktatforhandlingerne, tog Departementet for de udenlandske Anliggender atter Sagen op og indhentede Erklæringer fra General-Toldkammer og Commerce-Kollegiet og Commerce-Kollegierne i de større Byer, som København, Altona og Flensborg. Efter et grundigt Studium af hele Traktatforholdet til Spanien og den store Gælds-sag lige siden Traktaterne af 1630 og 1641 udarbejdede Departementet en allerunderdanigst Forestilling af 23. Novbr. 1846, bifaldet 18. Decbr. s. A., hvori det besluttedes at genoptage Forhandlingerne gennem dal Borgo i Madrid.

De Fordele, man vilde opnaa ved Traktaten, var væsentlig følgende. Moderation i de meget høje Skibsafgifter, forskellige i de forskellige Havne, og navnlig lige Behandling i denne Henseende med franske Skibe, der ifølge spansk-fransk Konvention af 15. Aug. 1761 (Art. 24) med Tillægs-

¹ Danske Traktater efter 1800, I. Saml. I, 79 og Tratados de Paz y de Comercio, 741.

konvention af 2. Jan. 1768¹ nød godt af de samme lavere Afgiftssatser, som gjaldt for spanske Skibe. Ophævelse af den Differentialtold, i Almindelighed c. 50 %, der paahvilede Varer indførte til Spanien i fremmede Skibe, dog med Undtagelse af franske, der ogsaa paa dette Punkt nød Fordelen af national Behandling. Endvidere Nedsættelse af Indførselstolden paa islandsk Klipfisk, eller i det mindste samme Behandling som den norske og newfoundlandske Fisk, saaledes at den islandske Klipfisk, hvad enten den indførtes fra islandsk, færøisk eller anden kongerigsk Havn, fortoldedes efter den for direkte Tilførsel gældende lavere Toldsats. Og endelig i Vestindien den friest mulige Samfærdsel mellem de danske og spanske Kolonier.

Med Hensyn til Gældsfordringen paa de godt 4 Mill. Rdlr. skulde den under Forhandlingerne anvendes til at opnaa enten visse Handelsfordele eller, som det var paa Tale 1741—42, at erhverve en Besiddelse i de tropiske Lande „navnligen en Øe og Havn i den philippinske Øegruppe (hvilken ved sin Beliggenhed udentvivel kunde være langt mere værd for den danske Handel end Nicobar-Øerne)“, hvis Besiddelse ti Aar senere blev opgivet af Danmark.

De i Overensstemmelse med den her omhandlede kgl. Resolution indledede Forhandlinger med Spanien forløb imidlertid til at begynde med yderst langsomt og tilsyneladende med lige saa ringe Held som før i Tiden. I August 1848 sendtes den danske Chargé d’Affaires i Haag, Baron Ludvig Brockdorff, i ekstraordinær Mission til Madrid, hvor han atter præsenterede den spanske Regering de originale Gældsbreve fra 1662 og førte de indledende Forhandlinger, til han i November 1853 kaldtes tilbage og maatte overlade Sagen til Ministerresidenten dal Borgo.

Imidlertid var et vigtigt Fortolkningsspørgsmaal kommet den danske og spanske Regering imellem, idet de danske Myndigheder paa Island havde afkrævet to spanske Skibe højere Afgifter end tilsvarende norske og engelske Skibe, hvad man motiverede med at „aussi longtemps, qu’on perçoit dans les états étrangers sur les bâtiments danois

¹ De Clercq: Traités de la France I, 81 og 95.

des droits de douanes ou de navigation plus forts que ceux payés par les navires nationaux, il est nécessaire de maintenir également de notre côté des droits différentiels, pour ne pas compromettre les intérêts de la navigation du pays¹. I en længere Note af 22. Oktbr. imødegik Spanierne den danske Argumentation særlig med Henvi- sning til Mestbegunstigelsesdeklarationerne af 1791—92 og til det Faktum, at spanske Skibe hidtil var behandlede som mest- begunstigede paa Island, hvorefter den danske Regering ved en Note af 31. Decbr. s. A. indrømmede spanske Skibe den forlangte Mestbegunstigelse „de fait“ som en „faveur“ og ikke „de droit“. Men ved § 7 i Lov af 15. Apr. 1854² skaffede man sig Ret til paa Island at kræve større Afgifter af Skibe tilhørende Stater, der ikke indrøm- mede danske Skibe og Varer national Behandling, og for- søgte derpaa at anvende Afkald paa denne Ret som Kom- pensation mod Lettelser i Klipfisketolden i Spanien. Sær- lig ønskede man ophævet Differencen mellem Told paa Varer direkte fra Island til Spanien og Varer, der skibedes over Danmark, hvad Spanien dog afslog af fiskale Grunde.

Hele denne Diskussion virkede naturligvis ikke frem- mende paa Gælds- og Traktatforhandlingerne, men heldig- vis kom nu et andet Moment til, Sundtoldafløsningen, uden hvilken den spanske Gæld sikkert aldrig var blevet andet end en Post i Statens Aktivmasse. Spanierne saa straks Chancen for ved Sammenkobling af Gælden og Sund- toldafløsningen at blive Danmarks ubehagelige Fordring kvit, og trods nogen Modstand fik de deres Ønske opfyldt. Forhandlingerne med den spanske Regering om begge disse Sager førtes af Grev Leon Moltke-Hvitfeldt, der 1856—60 var Danmarks Ministerresident i Madrid, og 25. Febr. 1860 kunde han med den spanske Udenrigsminister Don Saturnino

¹ Note af 13/10 fra Bluhme til den spanske Ministerresident. Den føl- gende Fremstilling er bygget paa Akter i Udenrigsministeriets Arkiv.

² „Forsaaaviddt Skibet tilhører en Stat, hvori danske Skibe eller disses Ladninger er underkastede højere Afgifter, end om de høre hjemme i Staten selv, bestemmer Kongen, om og hvorvidt der . . . til Statskassen svares en yderligere Afgift.“ Om Motiverne til denne Paragraf se Departementstidende for 1854, 214—217.

Calderón Collantes undertegne de to Traktater om Sundtoldens Afløsning og Gældens Likvidation¹. Af Spaniens Kvotapart i Sundtoldafløsningen 1.020.016 Rdlr. skulde Afløsningen for selve Spanien 368.573 Rdlr. betales med 4 Mill. reales de vellon i klingende Mønt og Afløsningen for de spanske Kolonier 651.443 Rdlr. med 13 Mill. Realer i 3-Procents Obligationer af den spanske indre Statsgæld. Til lige skulde dette sidste Beløb gælde som fuld og endelig Betaling for de danske Gældsfordringer, omtalte i Art. 6 af Traktaten af 14. Aug. 1814. Dog lykkedes det først i Finansaaret 1889/90 at faa afhændet Obligationerne til et Beløb af 1.289.000 Kr.² Den eneste Trøst er vel, at Danmark ellers næppe havde faaet en efter vore Erfaringer med Spanien saa hurtig og prompte Betaling for Sundtolden.

Den lange Roman om Gælden var saaledes endt, og Æren i det mindste var reddet, men endnu stod det ligesaa vanskelige Traktatsspørgsmaal tilbage. 1860erne igennem var Danmark optaget af ulykkelige ydre Forhold og Spanien af indre Uroligheder. Imidlertid bragte Revolutionen i Spanien 1868 liberalere økonomiske Principer med sig, og man brød med den gammeldags Protektionisme med dens talrige differentierende Toldsatser og Skibsafgifter, der i Virkeligheden hindrede andre Nationer i at opnaa fuld Reciprocitet i Handel og Skibsfart overfor Spanien. Ved Dekret af 22. Novbr. 1868 ophæves „surtaxe“ paa Varer bragte til Spanien under fremmed Flag, og Aaret efter Differentialtolden paa indirekte Indførsel.

Som Følge af denne Kursændring skaffede flere Stater sig hurtigt nye Handelstraktater med Spanien, først Belgien 12. Febr. 1870, derefter Italien 22. Febr. s. A., Sverige-Norge 28. Febr. 1871 og Nederlandene 18. Novbr. 1871³.

Man besluttede da ogsaa fra dansk Side at benytte denne gunstige Stemning til at komme ud af den uheldige

¹ Danske Tractater efter 1800, 2. Saml. I, 261 og 264.

² Om Betalingen af den spanske Afløsningssum, se Marcus Rubin: Sundtoldens Afløsning Hist. Tidsskr. 7 R. VI, 296—7.

³ N. R. G. 2e Série II, 104; I, 405; III, 519; II, 24. (Se ogsaa Trattati e Conv. IV, 8 og Lagemans: Traités des Pays-Bas, VI, 354.)

traktatløse Tilstand. Ved Note af 13. Apr. 1871 til den herværende spanske Gesandt indledes Forhandlingerne, der førte til Handels- og Skibsfartstraktat af 8. Septbr. 1872¹, og i denne tilsikrede Parterne hinanden fuld Mestbegunstigelse for Handelens og national Behandling for Skibsfartens Vedkommende. Ved Traktaten ordnedes kun Forholdet mellem selve Hovedlandene, og den oprindelige Tanke, at den ogsaa skulde omfatte Kolonier og Bilande, maatte opgives paa Grund af Modstand fra spansk Side. Som Følge af de urolige Forhold og stadig skiftende Regeringer i Spanien varede det flere Aar, før Cortes kunde godkende Traktaten, og Udvekslingen af Ratifikationerne fandt derfor først Sted 21. Decbr. 1878², hvorefter Traktaten offentliggjordes og traadte i Kraft³.

Kun tre Aar havde den danske Handel Fornøjelsen af at nyde Fordelene af den nye Handelstraktat. Allerede 1881 besluttede Spanien sig til at opsige alle sine i Begyndelsen af 1870erne indgaaede Handelstraktater, og under 18. Oktbr. samme Aar meddeltes dette den danske Regering af den herværende spanske Gesandt Lorenzo de Castellanos⁴. Han tilføjede dog en Bemærkning om, at det var den spanske Regerings levende Ønske at træde i Underhandling om en ny Handels- og Skibsfartstraktat paa Basis af Nedsættelser i begge Landes Toldtarif. Ved en ny Note af 19. Decbr. s. A. meddelte han yderligere, at de Produkter, hvis Indførselstold i Danmark Spanien ønskede nedsat, var Vin, Sydfrugter, Olier og Salt, hvortil senere under Forhandlingerne yderligere kom Kork, uforarbejdede Mineraler og Metaller samt Bly- og Zinkrør.

Den danske Regering var imidlertid som Følge af Danmarks almindelige Toldpolitik kun lidet villig til at gaa ind paa en Handelstraktat, hvorved den forpligtede sig til at binde sin Toldtarif, men da dette stilledes som en ufravigelig Betingelse fra spansk Side, og da den danske Handelsstand gennem Grossereretsocietetet udtalte, at det var en

¹ Danske Traktater efter 1800 II, 344. ² Ibid. II, 350.

³ Bkg. Nr. 7 af 1879 ²⁰/₁, Lovtidende 19.

⁴ Akkrediteret i København 1880 ⁷/₄—1889 ¹²/₄ (tillige i Stockholm).

Velfærdssag for den islandske Handel at bevare den Betyggelse, som Handelstraktaten af 1872 havde ydet (nemlig mestbegünstiget Tarifiering af Klipfisken), mente Regeringen ikke at kunne gøre andet end i Principet at gaa ind paa det spanske Krav. Tilmed havde Sverige-Norge allerede 15. Marts 1883 sluttet ny Traktat med Spanien¹ og derved fastlagt Klipfisketolden til 18,70 Pesetas pr. 100 kg., medens den ifølge den spanske Toldtarif, gældende fra 1. Aug. 1882, var 23,50 Pesetas ved Indførsel fra Lande uden Traktat. Efter detaillerede Forhandlinger med Hr. de Castellanos om Toldsatserne for de enkelte Varer besluttede man sig da tilsidst til at undertegne Handels- og Skibsfarts-traktaterne af 29. Marts 1884 med de i Tarif A og B fastsatte Toldsatser for de ovenfor omtalte Varer².

Det blev imidlertid denne sidste Omstændighed, de ved Tarif B bundne Toldsatser, der bevirkede, at Traktaterne aldrig traadte i Kraft. Medens det i sin Tid var Spanierne, der undlod at gennemføre Traktaten af 1742 og ligeledes opsigde den af 1872, var det denne Gang fra dansk Side, at Vanskelighederne skulde komme. Det var nemlig ikke muligt at sætte Handelstraktaten i Kraft uden Rigsdagens Samtykke til de ved Traktaten foraarsagede Ændringer i den gældende Toldtarif. Den 2. Apr. 1884 fremsatte derfor Estrup, i sin Egenskab af Finansminister, et Forslag til Rigsdagsbeslutning gaaende ud paa, at Tolden paa de i Traktaten nævnte Varer opkrævedes til og med 30. Juni 1887 med de i dens Tarif B fastsatte Beløb³. Dette Forslag mente Flertallet i Folketingets Finansudvalg ikke at kunne fremme uden ved at sætte Traktatsagen i Forbindelse med en almindelig Toldreform. Dels ønskede man ikke at slaa ind paa et helt nyt toldpolitisk System med Binding af de forskellige Toldsatser, dels vilde man principielt ikke ind paa Toldlettelser for Luksusvarer, navnlig ikke Vin, saa-

¹ Sverges Traktater med främmande Makter XIII, 238.

² Traktaterne trykt hos Fontenay: Danmarks Traktater efter 1814 IV, 169 og 173. — Om Forhandlingerne se Udenrigsministeriets Fremstilling til Rigsdagen, trykt som Bilag til Folketingets Finansudvalgs Betænkning af 1884 ¹⁰/₅ (Rigsdagstidende 1883—84 Tillæg B, Sp. 1681—98).

³ Rigsdagstidende 1883—84 Tillæg A, Sp. 2243—46.

ledes at man ved Nedsættelse af Vintolden afskar sig selv fra at skaffe Dækning til den paatænkte Toldreform. Yderligere ansaa man det ved Toldnedsættelserne for spanske Varer foraarsagede Tab paa ca. 516,000 Kr. for at være uforholdsmæssig stort i Sammenligning med, hvad der vilde spares i Told paa Klipfisk og Stokfisk, nemlig ca. 168,000 Kr. I Finansudvalgets Betænkning af 10. Maj¹ udtalte Flertallet tillige en skarp Kritik af hele den Maade, hvorpaa Regeringen havde grebet Sagen an, en Kritik, der ligesaa skarpt blev imødegaaet af Udvalgets Mindretal.

Efter en hvas Debat i Tingene baade om selve Traktaten og Toldsagen vedtog Folketinget 27. Maj et Forslag til Rigsdagsbeslutning, hvorved Estrups Forslag gjordes afhængigt af, at man samtidig ophævede Lov af 5. Aug. 1864 om Krigsskat paa Brænderidriften og Vareindsførselen. Dette vilde Regering og Landsting ikke gaa ind paa, og dermed bortfaldt Muligheden for at faa Traktaterne ratificerede og sat i Kraft².

Atter stod Danmark uden Traktat med Spanien, og med de foregaaende tre Aarhundreders Erfaringer in mente skulde det synes fast ugørligt at naa til et varigt Resultat. Siden Reedtz 1671 fik Ordre om sin „Ouverture at gjøre“, havde man med Mellemløb ustandselig forhandlet snart om Traktat snart om Gæld, og lykkedes det endelig at faa sluttet en Handelstraktat „tog den ingen Effekt“, som salig Henrik Villumsen bemærkede om sin Saltkontrakt af 1649. Kun knap fire Aar, fra Januar 1879 til 18. Oktober 1882, var de to Lande saa lykkelige at have deres traktatmæssige Forhold i Orden, og det var derfor meget værdifuldt, at Kmhr. J. H. Hegermann-Lindencrone efter knap 1½ Aars Forhandlinger 4. Juli 1893 kunde undertegne den Handels- og Skibsfartstraktat, der endnu gælder mellem Danmark og Spanien. Om de Forhandlinger, der førte til dette betydningsfulde Resultat, vil efterfølgende Optegnelser give nærmere Oplysning.

¹ Rigsdagstidende 1883—84 Tillæg B, Sp. 1629 ff.

² Ibid. Tillæg C, Sp. 443 ff. — Om Forhandlingerne paa Rigsdagen se Folketingets Forhandlinger 1883—84, Sp. 2161 ff., og Landstingets, Sp. 514 ff.; jfr. Forhandlingerne angaaende Lovforslag om Told- og Skibsafgifterne.